

ORTÍN, Marcel / PUJOL, Dídac (eds.) (2009): *Llengua literària i traducció (1980-1939): II Simposi sobre traducció i recepció en la literatura catalana contemporània*. Lleida: Punctum & Trilcat, 191 p. (Documents, 8).

Amb motiu del «II Simposi sobre traducció i recepció en la literatura catalana contemporània» organitzat pel grup de recerca TRILCAT que es va celebrar el dia 3 de juliol del 2008 a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Pompeu Fabra, dos dels seus professors (Marcel Ortín i Dí-

Estudis Romànics [Institut d'Estudis Catalans], Vol. 33 (2011), p. 381-487

dac Pujol) han aplegat i editat les comunicacions que s'hi van dur a terme. El resultat de l'operació és aquest llibre que s'organitza en quatre parts.

Primerament, hi ha una breu «Presentació» escrita per Ortín i Pujol on es descriu el volum i s'assenyalen les conclusions generals (o la tesi) que s'extreuen d'aquests estudis, els quals, en aquesta ocasió, tracten el tema de la «Llengua literària i traducció (1890-1939)». Tot seguit, hi ha el text de les vuit intervencions que van realitzar les diferents personalitats de l'àmbit de la filologia o la traducció, i un apartat «Sobre els autors i les comunicacions» (p. 181-185). Aquesta última secció ofereix informació bàsica sobre els estudiosos i el treball que presenten, la qual cosa és interessant per saber el punt de vista des del qual es tracta el tema de cada comunicació. Finalment hi ha un «Índex onomàstic» (p. 187-191), sempre útil en els llibres miscel·lanis.

Pel que fa al contingut del volum, els vuit treballs estan ordenats de manera cronològica segons el període històric que tracten. Així doncs, com bé diuen els editors en la «Presentació», aquests es poden agrupar en tres blocs tenint en compte que la publicació de les *Normes ortogràfiques* (1913) de Pompeu Fabra marca un abans i un després en la gestació del model de llengua literària. I també, que la Guerra Civil espanyola suposa un tall cultural important que podria haver fet canviar les opcions lingüístiques dels autors.

En primer lloc, hi ha cinc estudis sobre autors i traductors que produeixen abans, o just en el moment que les normes fabrianes surten a la llum pública i comencen a plantejar tot de solucions per a la llengua catalana moderna. La sèrie d'intervencions s'enceta amb un treball curiós i interessant per la novetat del tipus d'estudi que planteja: «La llengua de les traduccions (aspectes generals) i la llengua de les traduccions al català en la literatura d'entreguerres» (p. 9-31) del Doctor Josep Marco. L'autor comença explicant una teoria força recent sobre la traducció (*universal* de traducció) i un conjunt de conceptes que hi estan relacionats. Després, passa a aplicar aquest tipus d'anàlisi de la traducció a la llengua de les traduccions dels noucentistes (en especial la de Carner) que diversos estudiosos han descrit en nombrosos treballs. Partint d'aquesta teoria, intenta argumentar per què aquests textos presenten aquell tipus de llengua. Tanmateix, l'autor acaba recorrent a la interpretació de caire històric i ideològic per exposar els motius que van portar a les solucions lingüístiques adoptades per aquest grup. A banda d'això, l'estudi és una bona introducció del llibre, ja que ofereix al lector alguns conceptes que li seran útils per identificar i destriar les característiques del text que poden ser intrínseques a l'acte de traduir, de les que són fruit d'una opció personal o col·lectiva meditada. A favor de la funció introductòria que fa aquesta aportació de Marco, també s'ha de dir que dóna la idea central que plana sobre totes les comunicacions i a la qual totes (excepte la de Caterina Briguglia), tard o d'hora, acaben fent referència: quin és el model lingüístic que va triomfar i a quins problemes va donar solució.

El segon treball, titulat «Aproximació panoràmica a les traduccions bíbliques catalanes de començament del segle XX» (p. 33-50), de Joan Ferrer, contribueix a mostrar les diferents opcions de llengua que els escriptors van proposar al llarg del segle passat, tot fent l'inventari i el comentari de les traduccions d'una obra concreta: la *Bíblia*.

L'estudi de Victòria Alsina i Jaume Pòrtulas es titula «A propòsit de la versió dels *Himnes homèrics* de Joan Maragall» (p. 51-86). Els autors se centren en la qüestió del trasllat al català dels «epítets formulars». Aquí, després d'una anàlisi rigorosa, els autors fan una valoració de la traducció de Maragall tenint en compte les teories de Mazon (les quals prèviament exposen i comenten) i l'acaben comparant amb la traducció de *l'Odíssea* de Carles Riba i d'altres traductors d'obres grecollatines. D'aquesta manera, també remarquen l'aportació de l'autor modernista a la creació del model de llengua literària catalana.

De les dues comunicacions que segueixen («Anfós Par, traductor de Shakespeare: el model de llengua», p. 87-103 i «Llengua literària, teatre i traducció: les reflexions del primer Carner (1903-1910)», p. 105-128), es pot dir que es complementen per l'estreta relació que hi ha entre els seus objectes d'anàlisi. Dídac Pujol i Marcel Ortín estudien, respectivament, dues personalitats coetànies que van fer traduccions de l'anglès al català i que, pel que fa el model de llengua que proposen i utilitzen en els seus respectius textos, són l'anvers i el revers d'una mateixa moneda. En aquest sentit, la seva aportació

és valuosa perquè permet veure com en un moment tan decisiu per a la creació del model de llengua literària catalana van conviure dues posicions molt diferents. D'aquesta manera, el lector també pot sospesar l'aposta de Carner i apreciar per què va ser la que va acabar convencent la majoria dels autors i traductors reconeguts.

Pujol se centra en la traducció de *Lo Rei Lear* que va fer Par el 1912 i la compara amb la que va fer Albert Torrellas el 1908 per a la «Biblioteca Popular dels Grans Mestres» (dirigida per Carner). Explica els motius que justifiquen l'opció de llengua de Par i acaba valorant la seva traducció pel que fa a la fidelitat a l'original (la raó més important per la qual aquest traductor defensava el seu català de tendència arcaïtzant). Amb això posa en evidència aquest model de llengua, contraposat al que proposaren Josep Carner i els noucentistes i que Ortín analitza en la seva comunicació.

Carner va seguir el projecte lingüístic que postulava Pompeu Fabra, i el model que ell va proposar va ser el que va servir de base per a la creació del català literari. A més, va ser la personalitat que va impulsar la idea que les traduccions al català podien exercir, com a model de llengua, el paper que en altres literatures feien les obres de la pròpia tradició literària. Tenint en compte això, podem considerar que l'aportació d'Ortín fa la funció de pal de paller d'aquesta miscel·lània. L'autor descriu la posició inicial que adopta Carner respecte a la creació d'un model de llengua literària i l'evolució d'aquesta posició fins a arribar a l'ideal de traducció «noble». També comenta la concepció que tenia aquest autor pel que fa al teatre i la necessitat de traduir una determinada dramaturgia.

Amb la contribució de Miquel Gibert («Creació, traducció i llengua: Sagarra, Maseras i *L'escola dels marits*» p.129-146) s'arriba al segon bloc d'aquest llibre: els autors que tradueixen després de la implantació de les normes fabrianes i de les propostes noucentistes. Gibert enceta la seva intervenció amb un resum dels arguments que exposen els noucentistes per traduir al català uns determinats dramaturgs estrangers (entre aquests hi ha Molière). D'aquesta manera, presenta Sagarra com un traductor que no es va desviar del camí marcat pel Noucentisme. Després d'això, compara i comenta la traducció que Sagarra va fer de *L'école des maris* i la que en va fer Alfons Maseras (que també va seguir el model carnerià).

Un altre autor de la dècada dels anys vint i trenta que va fer traduccions al català és Miquel Llor. L'encarregada de parlar-ne és Caterina Briguglia en el seu report «Miquel Llor traductor: notes sobre l'estil d'*Els Mala-ànima*» (p. 147-158). Com ja s'ha apuntat anteriorment, aquesta és la ponència que queda més deslligada de la resta. Això és pel fet que no s'hi valora la llengua que utilitza Llor en la seva traducció en relació al model de llengua literària que els seus predecessors van proposar. Tampoc no fa una valoració del llenguatge de l'escriptor pel que fa a la seva contribució a la creació de la llengua literària catalana. L'autora és limitada a descriure la prosa d'*I Malavoglia* per, seguidament, passar a analitzar la del traductor català en comparació a la de l'autor italià. Es pot dir que, bàsicament, és una apreciació del text català pel que fa a la seva fidelitat a l'original.

L'últim treball es titula «Aproximació a la llengua literària de J. V. Foix: notes sobre el lèxic» (p. 159-180) i és signat per Joan Veny Clar i Joan R. Veny-Mesquida. És l'aportació que hi ha en el llibre sobre un autor que escriu després de la Guerra Civil espanyola. Tot i que Foix va traduir textos de diverses llengües romàniques (sobretot del francès), els autors de l'estudi no es fixen en cap d'aquests, sinó que aprofundeixen en l'anàlisi del lèxic de Foix a partir de les edicions del *Diari 1918*. Comencen exposant i justificant la mena d'investigació que han realitzat. A partir d'aquí, descriuen la concepció que Foix tenia de la llengua literària i detecten una sèrie d'arcaïsmes, neologismes, diatopismes i paronomàsies, políptots i sinònims que conté aquest dietari. Amb això, aconsegueixen exemplificar l'opció lingüística que Foix sostenia en els seus textos teòrics i defensar que l'autor de Sarrià tampoc no es va demarcar tant dels plantejaments lingüístics noucentistes.

Per acabar, s'ha de dir que aquest volum mostra tot un ventall d'opcions de llengua literària que es van anar plantejant al llarg del segle xx, i indica quina va ser la que va esdevenir la base del model de llengua catalana literària. En aquest sentit, totes les col·laboracions acaben confluint en la idea que molt bé expressa Dídac Pujol en la seva intervenció: «Són els noucentistes i Fabra els que assenten les bases per a la construcció d'una llengua literària. I seran, finalment, Josep Pla, Mercè Rodoreda i Salvador

Espriu els que culminaran, gairebé mig segle després, el projecte de forjar una llengua literària plenament moderna». Es pot concloure, doncs, que gràcies a l'ordenació cronològica de les comunicacions, el llibre ofereix una visió panoràmica de l'evolució de la llengua literària catalana que pot interessar tant a persones vinculades al món de la filologia com al de la traducció catalana.

Irene CIRERA GAJA
Universitat Autònoma de Barcelona